

Popüler-Bilim Tarihimizden

Canan Öktemgil Turgut

Çamaşırıcı Elektrik

Çamaşır yıkamak ve çamaşırıcılığın, toplumun temizliğine ve ailelerin sıhhatiyle beraber idare ve tasarrufuna hizmet etmesi açısından bu sanat veya uğraş, gerek toplumca ve gerek ailelerce elbet mühim görülür. Çamaşırın temizliği, birtakım cilt ve beden salgılarını emdikten sonra bir müddet daha böyle kalması vücudun sıhhat ve afiyeti için zararlı olduğu gibi kirlenen çamaşırın çıkarılıp atılması ve daim yeni çamaşır giyilmesi de idare ve tasarruf yönünden mümkün olmadığından, her iki yoldan, yani sıhhat ve masraf yönlerinden çamaşırıcılık büyük bir fayda temin eder.

Fakat bu hizmet ve faydası inkâr olunmakla beraber, yine çamaşır yıkamanın ailelerimize sebep olduğu masraf ekseriya hakkıyla fahiş görünmekte ve özellikle bir iki defa yıkanan çamaşırın açılıp yırtılmağa başlaması ekseriya ev idaresini yüklenmiş bulunanları düşündürmektedir. Gömlek, mendil, frenk gömleği, havlu, eteklik hülasa güzel dolaplar içinde saklanan ve ekseriya lavantalara kokulandırılan bembeyaz iç çamaşırı, evlerimizde bir hoş nazarla seville seville görülürse de ne çare ki bunlar üç dört defa yıkandıktan sonra sevilmez bir manzara sergiliyor.

Bu hal ekseriya kumaşların dayanıksızlığına, cinslerinin fenalığına dayandırılrsa da bu tahribata başlıca bir sebep de çamaşır yıkama usulü ve süratle temizlemeye vasita olmak için çamaşır suyuna soda vesair çözücü maddeler katılmasıdır. Güzel yemek takımlarının, havluların, peşkirlerin az zamanda eskidiğini görenler, belki Amerika'da bir iki defa kullanmalık üzre kağıttan sofraya yaygısı, elbezi kullanmayı uygun görürler. Ne çare kâğıt modası Avrupa'da o kadar yayılmamıştır.

Çamaşır yıkama usulünün kumaşları şu suretle tahrip etmesine, her şeyden önce idare ve tasarruf yönlerinin dikkate alındığı şu medeni asırda elbet bir çare düşünmek lazımdır

Umumiyetle ticaret, sanayi ve insanların uğraşlarında fevkalade bir ilerlemenin görüldüğü şu son senelerde elbet çamaşırıcılık da bir ilerleme gösterdi denilebilir.

Evet, çamaşır yıkama usulünün gösterdiği ilerleme, yalnız çamaşır suyuna bazı maddelerin ilavesiyle bu suyun çözme kabiliyetini arttırmaktan ibaret kaldı.

Çözme kabiliyeti ne demek? Çamaşırı kirlüten yağlar, kirler içinde birtakımı, sıcak veya soğuk suda çamaşırı yıkamakla kolayca ayrılır, birtakımı ise suda hallolmadığından sabunla -sabunun terkinde bulunan sodyum çözümü maddesinin tesiriyle- suyun kirleri halleder-

bilmek özelliği artırılır ve çamaşır bu suretle temizlenir.

Fakat bazen bu sabunun kuvveti de çamaşırın temizlenmesine yetmediğinden klor denilen maddenin bileşiklerine ihtiyaç duyulur. Bu klorun kloyattan biriyle, mesela potasyum yahud sodyum veya kireçle terkihi kullanılır.

"Javel Suyu" denilen ve Avrupa'da çamaşırıcıların eskiden birkaç günde temizlenen çamaşırını bir saat içinde temizleme derecesinde işlerini kolaylaştıran su da, suyun çözme kabiliyetini artırır. Fakat gerek Javel Suyu'nun ve gerek bizde kullanılan soda, kireç kaymağı vesairenin hizmeti ve tesiri bundan ibaret mi kalır?

Bu maddeler, yalnız suyun çamaşırını kirlenmesini çıkarma gücünü artırsalar ki kendilerinden tamamen razı ve hoşnut kalır idik. Ne çare ki bu maddeler ne cins olursa olsun, bütün bitkisel kumaşların esas ve çatısı sayılabilen "selüloz" denilen ana maddeyi de bozdukları, daha açıkçası kumaşların temelini çürüttükleri için tabiatıyla, idare ve tasarruf erbabının hoşnutluğunu kazanmıyorlar. Kloyat, çamaşırının selülozunu, "idro selüloz" denilen bir diğer maddeye dönüştürüyor.

Kumaşların selülozu ne kadar dayanıklı, ne kadar eğilip çekilmeğe kabiliyetli ise idro selülozda küçük bir basınç ile parmakların arasında kopup dağılacak kadar naziktir... İşte bu sebepten suya katılan maddelerin, sodanın, kireç kaymağının çamaşırı tahrip ettiğini ve bu tahribata burup sıkımlar, vurmalar da eklenince biçare gömleklerimizin, mendillerimizin işi bitip hayrı kalmadığını anlarız.

Âlimler, kimyagerler buna bir çare bulsun-

lar! Kim bilir bu temenni şimdiye kadar kaç kere tekrar edilmiş, fakat hepsi de cevapsız kalmıştır. Hatta birtakım çamaşırımızın çabuk eskiyip yırtulmasını, birtakım dokuma fabrikalarının malzemelerini temin eden sigorta makâmı için faydalı görerek aldırılmazlar bile. Bu derde bir çareyi de "elektrik" bulacaktır.

Büyük fabrikalarda pamuk, kendir, ipek vesair bu gibi maddeler ve kâğıt hamuru elektrik vasıtasıyla temizleniyor. Klor magnezyum eklenmiş su içinde bulunan kâğıt hamurunu temizlemek için bu eriyikten özel bir alet vasıtasıyla elektrik cereyanı geçiriyorlar. Bu eriyik, cereyanın geçişini kolaylaştırır, kâğıt hamurunu yahut dokumayı bembeyaz temizler. Fakat asla burada dokumanın temeli olan selüloz müteessir olmaz. Ne yanar ne de bozulur.

Temizleme özelliği, elektrik sudan geçerken tahlil ettiği suyun oksijen denilen unsurundadır. Bu da gaz halinde bir cisimdir, selülozu rencide etmez. Kirleri ve pislikleri giderir, bitkisel elyafa dokunmaz. Dokumadan evvel elyafı temizlemek için kullanılan usul ile, elektrik tatbikatının yaygınlaşması halinde mendillerimiz, gömleklerimiz de niçin yıkanmasın? Bu elyaf gibi bütün bez çamaşır ve havlularımız da, elinizde tuttuğunuz şu kâğıt da selülozdur.

Hülasa birçok ev işi görecektir olan elektrik, bozmaksızın, çürütmeksizin çamaşırımızı da yıkayacaktır. Bu becerikli çamaşırıcı sayesinde bir iki suda parçalanmış güzel dantelalar, örtüler, fistolar da uzun müddet kar gibi bembeyaz ve yepyeni olarak kullanılacaktır.

Kaynak: Mahmut Sadık. "Çamaşırıcı Elektrik". Servet-i Fünûn 90 (Teşrin-i Sâni 1308) [1 Aralık 1892]